

9. Samenvatting en besluit

De Welzijnsbarometer verzamelt jaarlijks een reeks indicatoren die verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest belichten. De sociaal-economische situatie van de Brusselaar wordt geschetst en waar mogelijk worden de armoede-indicatoren die ontwikkeld zijn in het kader van de open coördinatiemethode inzake sociale bescherming en sociale inclusie van de Europese Unie weergegeven. De Welzijnsbarometer heeft niet als doelstelling om de directe impact van het beleid op armoede te evalueren. De Welzijnsbarometer schetst wel de globale context waarin het armoedebestrijdingsbeleid zich ontwikkelt en de uitdagingen die zich stellen.

Enkele kerncijfers

Meer dan een kwart van de Brusselaars (28,3 %) moet zien rond te komen met een inkomen onder de armoederisicogrens. Een vierde van de baby's (24,0 %) wordt geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, een vierde van de Brusselse kinderen jonger dan 18 jaar (26,5 %) groeit op in deze omstandigheden.

Een vijfde van de Brusselaars die zich aanbieden op de arbeidsmarkt is werkloos, de werkloosheidsgraad bij jongeren (18-24 jaar) bedraagt 31,2 %.

Een vijfde van de Brusselaars op actieve leeftijd (18-64 jaar) en 18,0 % van de jongvolwassenen (18-24 jaar) is afhankelijk van een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering, bij de ouderen (65+) gaat het om een op zes. Iets minder dan een op de tien jongvolwassenen (9,1 %) moet beroep doen op een leefloon, bij de Brusselaars op actieve leeftijd gaat het om een op twintig. Iets minder dan een op tien ouderen (9,3 %) moet beroep doen op een Inkomensgarantie voor Ouderen.

In het Brusselse Gewest verlaat een jongen op 5 en een meisje op 6 de school vroegtijdig zonder een diploma hoger secundair onderwijs. Deze jongeren ondervinden grote moeilijkheden om zich in te schakelen op de arbeidsmarkt; slechts een derde (34,0 %) van deze laaggeschoolde jongeren is tewerkgesteld. Van de Brusselaars tussen 25 en 34 jaar is een vijfde laaggeschoold. De hoge huisvestingskosten leggen zwaar beslag op het beschikbaar inkomen van de Brusselse gezinnen. Het toenemend aantal gezinnen op de wachtlijst voor een sociale woning zorgt

ervoor dat het tekort aan sociale huisvesting in 2011 opgelopen is tot 79,2 %.

Sociale ongelijkheden

De uitdagingen op het vlak van armoede laten zich voornamelijk voelen in de armere gemeenten in het noordwesten van het Brussels Gewest. De noden op het vlak van maatschappelijk werk en sociale begeleiding nemen dan ook hoofdzakelijk toe in de gemeenten die reeds een hoog aandeel inwoners in moeilijkheden heeft.

17,7 % van de Brusselse leerlingen liepen bij aanvang van hun eerste jaar secundair onderwijs al minstens twee jaar schoolachterstand op. Dit aandeel ligt boven de 20 % bij leerlingen die wonen in de armste gemeenten van het Brussels Gewest, met het hoogste aandeel bij leerlingen die wonen in Sint-Joost-ten-Noode (28,6 %). Bij leerlingen die wonen in de gemeenten met een hoog sociaal-economisch statuut ligt het aandeel rond de 10 %, het is het laagst in Oudergem met 7,4 %.

De sociale status is de belangrijkste gezondheidsbepalende factor. De grote sociale heterogeniteit die het Brussels Gewest kenmerkt, weerspiegelt zich in belangrijke sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheid.

Zowel het risico op doodgeboorte en het risico om te overlijden in het eerste levensjaar, als het risico op vroegtijdige mortaliteit (vóór 65 jaar) neemt toe naarmate men daalt op de sociale ladder. Bij het gebruik van preventieve gezondheidszorgen zien we dat ondanks het gratis screeningsprogramma voor borstkanker, het aandeel vrouwen dat een screening ondergaat hoger ligt in de gemeenten met een hoog sociaal-economisch statuut.

Enkele evoluties ... niet altijd evident om te vatten

Niet alleen het meten van de evolutie van de armoede, en zeker op korte termijn, maar ook het interpreteren van deze evolutie is niet altijd even evident. Voor sommige indicatoren laten de beschikbare gegevens een vergelijking met voorgaande jaren niet toe (beschikbaarheid of nauwkeurigheid van gegevens,

veranderingen in definities, ...). Anderzijds kan de stijging van een bepaalde indicator kan wijzen op een betere opname van een sociaal recht eerder dan een reële toename van het aantal mensen in moeilijkheden.

De evolutie van de sociaal-economische situatie van de Brusselaars moet tenslotte ook gezien worden in het licht de belangrijke migratiebewegingen, de continue verjonging en internationalisering van de bevolking en de (globale) economische conjunctuur.

De demografische evolutie zorgt ervoor dat de uitdagingen op het vlak van armoede groter worden in absolute termen. Samen met de sterke toename van de beroepsactieve bevolking blijft het Brussels Gewest geconfronteerd worden met een structurele aangroei van het aantal niet-werkende werkzoekenden, de laatste maanden weliswaar aan een lager groeicijfer.

Na een enorme stijging tussen 2009 en 2010, in volle periode van economische crisis, van het aantal Brusselaars met een werkloosheidsuitkering (+11,2% bij de 18-64 jarigen, +11,6% bij de 18-24 jarigen), is dit aantal tussen 2010 en 2011 opnieuw sterk afgenomen, in het bijzonder bij de jongvolwassenen (-3,2% bij de 18-64 jarigen, -8,4% bij de 18-24 jarigen). Deze evolutie kan echter niet los gezien worden van de stijging van het aantal leefloners.

De bevolking op beroepsactieve leeftijd steeg tussen 2010 en 2011 met 3,0%, het aantal 18-64 jarigen dat een beroep moet doen op een leefloon van het OCMW steeg in dezelfde periode met 10,3%. Het aantal jongvolwassenen nam toe met 3,7%, het aantal jongeren met een leefloon met 8,9%. Het aantal ouderen (65+) bleef relatief stabiel (+0,3%), het aantal ouderen dat een beroep moest doen op een Inkomensgarantie voor Ouderen steeg met 6,8%.

Globaal genomen is het aandeel Brusselaars dat afhankelijk is van een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering licht gedaald tussen 2010 en 2011 (van 21,0% naar 20,5% bij de Brusselaars op actieve leeftijd, van 18,8% naar 18,0% bij de jongvolwassenen).

In 2011 had een kwart van de Brusselse bevolking (24,2%), als gerechtigde of als persoon ten laste, recht op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging. Het aandeel rechthebbenden blijft jaar op jaar toenemen, wat deels te verklaren is door de uitbreiding tot nieuwe categorieën van personen. Zo werd met de introductie van het Omnio-statuut (2007) het recht op het voorkeurtarief uitgebreid naar verzekerden uit gezinnen met een laag inkomen die voordien niet de juiste hoedanigheid bezaten. De sterke stijging van het aantal gerechtigden op het OMNIO-statuut wijst ongetwijfeld in de eerste plaats op een steeds grotere opname van het statuut. Anderzijds weerspiegelt deze indicator op deze manier ook steeds beter het werkelijk aandeel Brusselaars in financiële moeilijkheden.

Sociale mobiliteit

Om de analyse van (de evolutie van) armoede in Brussel te vervolledigen, ontbreekt het vandaag nog aan gegevens over de sociale mobiliteit in het Brussels Gewest. De combinatie van een reeks van verschillende indicatoren leert dat de armoede over de jaren op een relatief stabiel niveau blijft. Deze realiteit ondervinden de talrijke terreinwerkers, die ondanks het feit dat ze hulp aan velen bieden, de armoedecijfers niet zien dalen. Het regelmatig meten van armoede-indicatoren maakt het echter niet mogelijk om na te gaan in hoeverre de continue instroom van nieuwe inwoners in een kwetsbare situatie gepaard gaat met een opwaartse sociale mobiliteit van een deel van de bevolking. Verschillende lopende studies trachten een antwoord te formuleren op deze vraag.

Hiernaast vormt de uitwerking van een evaluatiestrategie een van de prioriteiten van het Brussels actieplan armoedebestrijding: in dit kader zullen criteria en indicatoren uitgewerkt worden die het mogelijk maken de impact van het beleid op armoede te evalueren.